

บทที่ ๔

บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศลาว

บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศลาว ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงบทบาทการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนาวิธีการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ กระบวนการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ เป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ และวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซ

๔.๑ บทบาทการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา

พระสงฆ์ในระยะแรกๆ มีหน้าที่หลักจะต้องทำ คือ การศึกษาในเรื่อง ศีล สมาธิปัญญา เพื่อบรรลุผลในทางพระพุทธศาสนา การบรรลุผลของท่านเหล่านั้นในตอนแรกเกิดจากการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เมื่อพระอรหันต์สาวกเกิดขึ้นชุดแรก ๖๐ รูป งานอันเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ คือ “สั่งสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยด้วย” ก็เกิดขึ้นโดยพระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับสั่งให้ท่านเหล่านั้นมาประชุมกัน ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี แล้วรับสั่งแก่ท่านเหล่านั้นว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราและเธอทั้งหลายพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวตาและมนุษย์ทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันสมบูรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะ สัตว์ที่มีธุลีในจักษุน้อย มีอยู่หากไม่ได้ฟังธรรมจักเสื่อมจากธรรม ผู้ที่อาจจกัฐ์ทั่วถึงธรรมจักมี ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิกม เพื่อแสดงธรรม นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา งานเผยแผ่ศาสนาได้กระจายไปสู่กลุ่มบุคคล ทั้งจำนวนคนที่ทำงานและคนที่หันมานับถือพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่เรียกว่าพุทธบริษัท ๔ อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในช่วงตอนต้นสมัยพุทธกาลจากทรงเริ่มปฐมเทศนาไม่ถึงปี เฉพาะพระพุทธองค์เพียงองค์เดียว ทรงแสดงธรรมให้คนสำเร็จอริยผลเป็นพระอริยบุคคลเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

^๑ วิมหา. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

พระสงฆ์มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการอาศัยคฤหัสถ์ ซึ่งมีส่วนกำหนดหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ เมื่อกล่าวถึงในแง่คุณธรรม พระสงฆ์ก็ย่อมมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นจากความทุกข์ด้วย อาศัยเมตตาและกรุณาธรรมของตน พุทธพจน์ที่ตรัสสั่งสอนเกี่ยวกับหน้าที่ของพระสงฆ์มีอยู่มาก เช่น ในพุทธการสูตรพระพุทเจ้าทรงแสดงการพึ่งพากันระหว่างบรรพชิตและคฤหัสถ์ว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิงแก่ พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลาย ต่างอาศัยซึ่งกัน และกันด้วยอำนาจามิสทานและธรรมทาน อยู่ประพัตติพรหมจรรย์นี้ เพื่อต้องการสละโอฆะ เพื่อจะ ทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบด้วยประการอย่างนี้ ฯ”^๕

คณินันต์ จันทบุตร ได้จำแนกบทบาทของพระสงฆ์ไว้ ๓ ประการ คือ^๖

๑. การพัฒนาคุณภาพพลเมืองด้านคุณธรรมและจริยธรรม
๒. การสงเคราะห์ประชาชน เช่น การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชน ตามประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต งานประเพณีส่วนรวม และงานเทศกาลต่างๆ
๓. การช่วยเหลือทางราชการ โดยเฉพาะการรักษาความปลอดภัยของชาติและกิจการ ทางสังคมกับจิตวิทยา เป็นต้น

จางงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพประชากรไว้ ๓ ประการ คือ^๗

๑. การสร้างคนให้ได้รับการศึกษา ในสมัยก่อนการศึกษาของไทยยังขึ้นอยู่กับวัดและวัง ว่าเป็นสถานการศึกษาของเจ้านายและขุนนางชั้นสูง ส่วนวัดเป็นสถานการศึกษาของสามัญชน ถึงแม้ปัจจุบันรัฐจะแยกการศึกษาออกจากสถาบันสงฆ์ แต่สถาบันสงฆ์ก็ยังมียุทธศาสตร์ในการเสริมสร้าง คนให้ได้รับการศึกษาอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษาได้รับ ผลประโยชน์อย่างมากจากการเอื้ออำนวยหรือการบริการของสถาบันสงฆ์

^๕ ชู.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๗/๔๘๖.

^๖ คณินันต์จันทบุตร, สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๕๒.

^๗ จางงค์อติวัฒน์สิทธิ์, แนวคิดเชิงพุทธเกี่ยวกับการพัฒนาประชากร : สังคมวิทยาตามแนว พุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมการศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๓๓๗.

๒. การสร้างคนให้มีคุณธรรม การอบรมสั่งสอนคนให้มีคุณธรรมเป็นหน้าที่หลักของสถาบันสงฆ์ที่เดียว เป็นที่ยอมรับกันว่าสิ่งที่สังคมมีความสงบสุขพอสมควรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักศีลธรรม และให้บุคคลละเว้นจากความชั่วและอบายมุขต่างๆ

๓. เสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เช่น เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาอาชีพ สร้างถนนหนทาง บ่อน้ำ สาธารณสุขและโรงเรียน เป็นต้น รวมทั้งระดมกำลังชาวบ้านให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเด็กกำพร้าคนยากไร้ และช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดพ้นจากการเป็นทาสยาเสพติด เป็นต้น

ทินพันธุ์ นาคะตะได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า สำหรับหน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือนอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งไปกว่านี้พระภิกษุสงฆ์ยังมีส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีความรู้สูงกว่าชาวบ้านเป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นครูเด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเป็นศิษย์วัดหรือสามเณร เพื่อเรียนการอ่าน การเขียน และเรียนวิชาเลขอย่างง่ายๆ รวมทั้งรับการอบรมทางศีลธรรมและหลักธรรมของศาสนา ทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในด้านจริยธรรมของสังคม^๕

ประเวศ วะสี ได้เสนอบทบาทของพระสงฆ์และวัดไว้ ดังนี้^๖

๑. พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัดอุทิศประสงค์ของการบวชก็คือ เพื่อการเรียนรู้ ดังนั้น พระสงฆ์คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งควรจะเป็น ๓ เรื่องใหญ่ๆ คือ

๑.๑ การเรียนรู้พุทธธรรมให้ลึกซึ้งที่สุดทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ

๑.๒ การเรียนรู้สังคมปัจจุบัน ให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอน

๑.๓ การเรียนรู้การสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจของผู้คน ให้จับใจผู้คนให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือที่เรียกว่า อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ รวมทั้งความสามารถในการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

^๕ ทินพันธุ์ นาคะตะ, พุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา , ๒๕๒๙) , หน้า ๕ - ๗.

^๖ ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน , ๒๕๔๐), หน้า ๗๑ - ๘๒.

๒. การศึกษาของสงฆ์ เป็นเรื่องที่ควรคำนึงถึง กำหนดอยู่ในนโยบายของรัฐบาลในแผนการศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยทางโลกควรจะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสำหรับการศึกษาของสงฆ์

๓. การทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสำคัญของวัดคือการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้นถ้าวัดเข้มแข็งก็ทำให้โครงสร้างของชุมชนเข้มแข็งด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการมีศีลธรรมอันดีงามของสมาชิกในชุมชน ถ้าวัดลอยตัวออกจากโครงสร้างของสังคมในชุมชน จะทำให้ชุมชนและสังคมอ่อนแอและส่งผลให้สถาบันอื่นๆ รวมทั้งสถาบันทางศาสนาอ่อนแอไปด้วย

๔. วัดกับการจัดการศึกษา การศึกษาในระบบจากโรงเรียนประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๓๐,๐๐๐ โรงเรียนยังไม่สามารถผลิตคนให้มีความเข้มแข็งทางปัญญา และศีลธรรม ในส่วนที่ยังขาดนี้หากวัดสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

๕. พระสงฆ์กับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เนื่องจากในโลกปัจจุบันมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมระดับต่างๆ พระสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจว่าความรุนแรงนั้นหมายถึงอะไร ขอบเขตแค่ไหน มีประเภท มีสาเหตุจากอะไรบ้าง มีวิธีป้องกันและแก้ไขอย่างไร วิธีใดใช้ได้ผล จะพัฒนาวิธีการป้องกันและการป้องกันให้ดีขึ้นอย่างไร

๖. วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกระแสนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นกระแสใหญ่ของโลกที่มีการระดมศาสตร์ทางด้านต่างๆมาเชื่อมโยง กัน พระสงฆ์จึงต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมและวิธีการแก้ไขให้ลึกซึ้งเพื่อจะได้สอนประชาชนได้ถูกต้อง และวัดควรเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

๗. การบริหารจัดการวัด วัดเป็นทรัพยากรอันทรงค่าของประชาชนในสังคม ดังนั้นการบริหารจัดการวัดที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์แห่งพระพุทธศาสนา เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ รัฐบาล และผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความร่วมมือในการจรรโลงพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมต่อไป

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ออกเป็น ๒ ส่วน คือ^๑

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมสงฆ์ ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเองจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากบทบัญญัติต่างๆ ในวินัยของสงฆ์มีการอยู่ร่วมกันเป็นวัตร การกำหนดเขตพัทธสีมา อุโบสถ การปวารณา การกรานกฐิน พุทธบัญญัติที่ให้สงฆ์เป็นใหญ่ในกิจการต่างๆ ซึ่งเรียกว่าสังฆ

^๑ พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *การพัฒนาคน*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง , ๒๕๓๐), หน้า ๑๔๔ - ๑๔๕.

กรรม มีการอุปสมบท การระงับอธิการณ์ ตลอดถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีการเคารพกันตามอาวุโส เป็นต้น

๒. ความสัมพันธ์ในสังคมส่วนรวมระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ คือว่า พระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มตั้งแต่อาหารซึ่งพระสงฆ์เป็นอยู่ด้วยบิณฑบาตถือ เป็นอาหารที่คฤหัสถ์ถวายตลอดถึงปัจจัย ๔ อย่างอื่นๆ และความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยคฤหัสถ์เป็นประจำเป็นข้อบังคับอยู่ในตัวให้ชีวิตของพระสงฆ์ผูกพันกับสังคมของคฤหัสถ์

นอกจากนั้นยังได้กล่าวอีกว่า การที่พระสงฆ์มีบทบาทอย่างไรนั้น คงอยู่ที่หลักการ อันมีอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือในฝ่ายตนเองก็มีหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ คือ ศึกษาเพื่อให้ปฏิบัติได้ถูกต้อง และพร้อมทั้งสามารถแนะนำแก่ผู้อื่นได้ด้วย ในฝ่ายความสัมพันธ์กับสังคมคฤหัสถ์ ก็มีหน้าที่ให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ พร้อมกับการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน รักษาเกียรติและความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ไว้ด้วย^๖

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า เดิมนั้น การศึกษาของไทยมีพระสงฆ์เป็นผู้จัดการศึกษาและอาศัยวัดเป็นสถานศึกษา ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นแนวคิดการศึกษาแบบตะวันตก แบ่งออกเป็น พุทธศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ในส่วนของจริยศึกษานั้น ราชการไม่ได้เน้นในการนำมาสอนนักเรียน แต่จะเน้นพุทธศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในส่วนของจริยศึกษาที่ว่านั้น หลักสูตรก็เป็นไปเพื่อการท่องจำไม่ได้ฝึกให้ผู้ศึคนำไปปฏิบัติเพื่อขัดเกลาความประพฤติและจิตใจของตน^๗

พระสุธีวรญาณได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ที่ทำอยู่ในปัจจุบันโดยหลักใหญ่ๆมีอยู่ ๓ ประการ คือ^๘

๑. พัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ (Spiritual guide) บทบาทนี้จะเห็นจากองค์กรสงฆ์ต่อไป

๑.๑ การเกิดขึ้นของคณะธรรมทาสไหยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยการนำของท่านพุทธทาสภิกขุ ก่อให้เกิดวัดป่าเพื่อปัญญาชน ลักษณะสวนโมกขพลาราม มีการ

^๖ พระราชมุนี (ประยูร ปยุตโต), **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มุลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗๔ – ๒๗๕.

^๗ พุทธทาสภิกขุ, **พุทธศาสนากับความสำเร็จของสังคม** , (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ , ๒๕๑๗), หน้า ๕๖.

^๘ พระสุธีวรญาณ (ณรงค์จิตตโสภณ), **พุทธศาสตร์ปริทรรศน์** , (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๓ – ๑๖๘.

ผลิตหนังสือธรรมะที่มีลีลาการประพันธ์ที่ทันสมัย ชักชวนคนยุคปัจจุบันให้เห็นคุณค่าของพระศาสนา นำพาคนเฝ้าการประพฤติมากขึ้น

๑.๒ การเกิดวัดป่าในสายธรรมยุติกนิกาย จนถึงสมัยพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต สายภาวนาพุทธ มีการตั้งสำนักปฏิบัติธรรมในสายวัดหนองป่าพง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ของพระอาจารย์ชา สุภทฺโท ซึ่งให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เห็นคุณค่าของความสะดวกทางด้านจิตใจและเห็นว่าการมีชีวิตแบบสมัยพระพุทธเจ้าอยู่กับธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดี

๑.๓ การเกิดขึ้นของสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานแบบ ยุบหนอ – พองหนอ ซึ่งมีวัดมหาธาตุเป็นศูนย์กลางเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ อันมีต้นแบบมาจากท่านมหาสีสะยาตอวัดศาสนียสภาประเทศพม่า ทำให้ระบบการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเจริญรุ่งเรือง และมีผู้ได้ประโยชน์จากการปฏิบัติธรรมสายนี้เป็นอย่างมาก

๑.๔ การเกิดขึ้นของการปฏิบัติธรรมแบบสัปปะกัฏฐะ ของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดกัลยาณมิตรมากมาย ทั้งในวงการพระสงฆ์และประชาชน

๒. ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน สถาบันสงฆ์ที่ทำหน้าที่มาตลอดคือ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี ทำให้เรามีแหล่งเพาะภูมิปัญญาแบบพุทธของประชาชนระบบการศึกษาสายเดิมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ก่อให้เกิดนักเขียน เช่น สุชีพ ปุญญานุภาพ , แสง จันทร์งาม พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), จำนงค์ ทองประเสริฐ และ วศิน อินทสระ ให้แก่แวดวงวิชาการ

๓. ทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านพัฒนาชนบท พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางพัฒนาชนบทที่ทั่วทุกภาคของประเทศ ซึ่งแยกเป็น ๒ ประเภท คือ

๓.๑ การตั้งมูลนิธิการศึกษาและพัฒนาชนบท พระเถระที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า อุทิศตนเองเพื่อการศึกษาของชาวบ้านในชนบทมาโดยตลอดคือ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู อัครวิโร) วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตั้งโรงเรียนเมตตาศึกษาที่วัดเจติยหลวง เชียงใหม่ และมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาชนบท โดยมีอุดมการณ์ “มุ่งส่งเสริมกลิกร สักสอนวิทยาธำรงพระศาสนาและพัฒนาท้องถิ่น”

๓.๒ การรวมกลุ่มเพื่อนงานพัฒนาชุมชนในลักษณะเครือข่าย (Network) ของงานพัฒนาชุมชนชนบท มีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มพระสงฆ์พัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดนครราชสีมา มีพระสงฆ์ที่อยู่ในกลุ่มนี้ประมาณ ๒๐ – ๓๐ รูป เป็นต้น

นอกจากนี้ท่านยังได้กล่าวถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์การศึกษา
อยู่ ๒ ประการด้วยกันคือ^{๖๖}

(๑) หน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำสั่งสอน คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชน
เผยแพร่ธรรมแก่ประชาชนโดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่ดีงาม ชีวิตที่ประเสริฐ ตามหลักการทาง
พุทธศาสนา เรียกว่า หน้าที่ของครู แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ได้รับการยกย่องจากบุคคล
ทั่วไปว่า เป็นพระบรมครู ซึ่งทำหน้าที่ฝึกเทศาและมนุษย์ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เพราะพระองค์ฝึก
คนธรรมดาให้กลายเป็นคนดี และกลายเป็นคนประเสริฐในระดับสูงสุด ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นหน้าที่
ของพระสงฆ์ในฐานะครู เป็นหน้าที่ถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน

(๒) หน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เมื่อ
ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ก็จะประพฤติอยู่ในศีลธรรม รู้จักอบรมจิต ฝึกอบรม
ปัญญาให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขประพฤติดี ประพฤติชอบ

พินิจ ลาภณานันท์ ได้แบ่งบทบาทพระสงฆ์ไว้^{๖๗}

๑. บทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาจิตใจแก่คนในชุมชน

พระสงฆ์ในชนบทมีพื้นฐานความศรัทธาเคารพของชาวบ้าน เป็นแกนนำในการเข้าไปมี
บทบาทการพัฒนา ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจหรือวัตถุในกิจกรรมใดกิจกรรมนั้นมักจะ
ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา และสามารถประสบความสำเร็จในการ
ดำเนินงานโดยง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นี้ยังจำกัดอยู่ใน
แวดวงเฉพาะสงฆ์ในพื้นที่ยังไม่กว้างขวางนัก และยังมีกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่
ประสานกันอย่างเป็นขบวนการหรือองค์การ แนวทางการดำเนินการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จึงไม่
เด่นชัดมากนัก แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะมองบทบาทพัฒนาของพระสงฆ์ในพื้นฐานโครงสร้างสังคม
แบบใด ถ้าเป็นสังคมเมืองพระสงฆ์ควรจะมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ เพราะในสังคมเมืองนั้นมี
เหตุปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงที่โน้มน้าวในการชักนำประชาชนไปสู่ความเสื่อมในทางศีลธรรมจรรยา
ได้มาก การที่พยายามพัฒนาจิตใจในสังคมเมืองจะเกิดประโยชน์ต่อสังคมในด้านการยกระดับศีลธรรม
จรรยา การลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่นๆ ส่วนในชนบทนั้นปัญหาที่ชุมชนประสบคือ

^{๖๖} พระมหาณรงค์จิตต โสภโณ, พุทธศาสนากับการพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยวิชาการพุทธศาสนาและสังคมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า
๒๑๖.

^{๖๗} พินิจลาภณานันท์, บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓๘ – ๓๙.

ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่หรือปัญหาคุณภาพชีวิต การพัฒนาจิตใจอย่างเดียวจะไม่เกิดประโยชน์อย่างไร ในชุมชน หากแต่พระสงฆ์ต้องมีการพัฒนาความรู้สร้างความเข้าใจในชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยต้องพัฒนาควบคู่ทางด้านวัตถุและจิตใจ แต่จะเน้นด้านใดมากกว่ากันควรพิจารณาให้เหมาะสมตามสภาพพื้นฐานของโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละชุมชนนั้นๆ

๒. บทบาทในการส่งเสริมการศึกษา

ในสมัยที่การศึกษายังไม่แพร่หลาย การศึกษามีอยู่แต่ในวังกับวัดเท่านั้น แต่วัดกับพระสงฆ์เป็นฝ่ายที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า จึงสามารถให้การศึกษาได้มากกว่าทั้งด้านความรู้ เช่น การอ่านเขียน การดำเนินชีวิต การครองเรือน เป็นต้น และด้านวิชาชีพ เช่น วิชาช่างต่างๆและ วิชาการต่อสู้มีวิชาดาบ เป็นต้น ถึงสมัยที่มีการปฏิรูปการศึกษาตามแบบชาติตะวันตกวัดและพระสงฆ์ก็เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก เพราะมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรที่ตกทอดมา พระสงฆ์จึงยังเป็นผู้ให้การศึกษาแก่สังคม ตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไป จนถึงเจ้านาย และพระมหากษัตริย์

๓. บทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น

พระสงฆ์เป็นสมาชิกของสังคมและอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนจากชาวบ้าน หากชาวบ้านลำบาก พระเองก็ลำบากเช่นกัน เพราะฉะนั้นการที่พระสงฆ์ดำเนินบทบาทในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ในการช่วยชาวบ้าน เป็นการนำชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ พระสงฆ์เองก็ผูกพันกับชุมชนจึงไม่สามารถเพิกเฉยกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดำเนินการไปตามวิจารณญาณที่สามารถทำได้ตามพระธรรมวินัยและความต้องการของชุมชน

๔. บทบาททางการเผยแผ่ธรรม

จากการที่พระสงฆ์เป็นผู้งามด้วยศีลาจารวัตร ทำให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไปในการดำเนินชีวิต ด้วยการยอมรับเช่นนั้น บทบาทในการเผยแผ่ธรรมจึงเป็นไปโดยง่าย บางครั้งก็ผ่านทางระบบการศึกษาที่ให้แก่ผู้เข้าการศึกษาในวัดโดยตรง บางครั้งก็ผ่านทางประเพณีและกิจกรรมทางศาสนาที่ประชาชนเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ จนถึงผ่านทาง การพูดคุยและสนทนา เช่น ในโอกาสทำบุญตักบาตรตอนเช้า เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปบทบาทด้านนี้ก็ยังคงมีอยู่ แต่อาจเปลี่ยนไปหรือเพิ่มขึ้นตามวิธีการ เช่น การใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัย เป็นต้น

๕. บทบาทการส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน

การส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้านโดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังผู้ทรงศีลหรือพระอยู่แล้ว เพราะพุทธศาสนิกชนชาวไทยนับถือพระสงฆ์เป็นอย่างสูง ชาวบ้านมองพระสงฆ์เป็นบุคคลตัวอย่างชาวบ้านจึงเต็มใจที่จะกราบไหว้พระ หากมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชนหรือหมู่บ้าน พระสงฆ์ก็เป็นผู้ประสานความเข้าใจให้กับชุมชนได้

๖. บทบาทที่เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการ

ในชุมชนหรือหมู่บ้าน พระสงฆ์ก็ทำหน้าที่ช่วยแนะนำสั่งสอนและสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่างๆที่สำเร็จไปได้ก็นั้นส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

ภัทรพร สิริกาญจน์ กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า เนื่องจากพระสงฆ์โดยส่วนใหญ่มิได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวห่างจากชุมชน พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันบทบาทดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรมและการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งทางวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตอีกด้วย รวมถึงการเป็นผู้นำของชุมชนพระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์หลายรูปได้รับการยอมรับนับถือและยกย่องจากคนทั่วไปว่ามีคุณูปการกล่อมเกลาคูคนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและเป็นคนดีของสังคม เช่น ท่านพุทธทาส และพระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต) เป็นต้น^{๓๓}

จากแนวคิดเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทหลักๆอยู่ด้วยกันคือ การทำกิจของตนให้ดีที่สุด ได้แก่ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ เนื่องจากพระสงฆ์มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการอาศัยศรัทธา ซึ่งมีส่วนกำหนดหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์เมื่อกล่าวถึงในแง่คุณธรรม พระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยเมตตาและกรุณาธรรมของตน กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งไปกว่านี้ พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านพัฒนาชนบท บทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาจิตใจแก่คนในชุมชน การส่งเสริมการศึกษา การช่วยพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น การเผยแผ่ธรรม การส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือเป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือการเผยแผ่นี้เอง คณะสงฆ์ในที่ต่างๆ เคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถึก ภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดี จะได้รับการยกย่องมาก ปัจจุบันมีบางวัดที่สอน

^{๓๓} ภัทรพร สิริกาญจน์, **หน้าที่พระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ : แนวคิดและบทบาทพระคาเขียน**
สุวณโณในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

วาทศิลป์ ในหลักสูตรการศึกษาของภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้พระสงฆ์มีความสามารถในการเผยแผ่^{๙๔}

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส และคณะสงฆ์ในตำแหน่งต่างๆที่จะช่วยกันทำหน้าที่บทบาท

๔.๒ หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซ

๔.๒.๑ การเผยแผ่ตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์^{๙๕}

หลักโอวาทปาฏิโมกข์ เป็นหลักคำสอนสำคัญที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ได้ประทานแก่ที่ประชุมพระภิกษุสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูปในวันมาฆบูชา เพื่อวางจุดหมาย หลักการ และวิธีการ ในการเข้าถึงพระพุทธศาสนาแก่พุทธบริษัททั้งหลาย ซึ่งหลักโอวาทปาฏิโมกข์ สรุปได้เป็นหลักการ ๓ อันเป็นหัวใจสำคัญเพื่อเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนาโดยย่อ ได้แก่

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง

๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อม

๓. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์

ทั้งสามข้อนี้อาจอนุมานเข้ากับ ศีล สมาธิ และปัญญา

เมื่อสรุปลงโดยย่อก็มีเพียง ๓ ประการเท่านั้น คือ

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง เรียกว่าเว้นจากทุจริต ๓ อย่าง คือ

๑.๑ กายทุจริต ประพฤติชั่วด้วยกาย คือ ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม

๑.๒ วจีทุจริต ประพฤติชั่วด้วยวาจา คือ พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดส่าช้า

เพื่อเจ้า

๑.๓ มโนทุจริต ประพฤติชั่วด้วยใจ คือ โลภอยากได้ของเขา พยายามปองร้ายเขา

มิจฉาทิฏฐิ เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

๒. การยังกุศลให้ถึงพร้อม เรียกว่า ประกอบสุจริต ๓ อย่าง คือ

๒.๑ กายสุจริต คือเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติผิด

ในกาม

^{๙๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก ” ของการศึกษาใหม่, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลายสื่อ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

^{๙๕} ขุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๓๗/๑๔๗

๒.๒ วีสัจจิต คือเว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดสํารากเพื่อเจ้อ

๒.๓ มโนสัจจิต คือไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่พยาบาทปองร้ายเขา เห็นชอบตาม ทำนองคลองธรรม

๓. ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว หมายถึงการทำให้หมดจดจากกิเลสอย่างละเอียด ซึ่งเรียกว่า อนุสัย มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น กิเลสจำพวกนี้บางที่ไม่ปรากฏให้เห็นได้ง่ายๆ แต่เมื่อมีอารมณ์ซึ่งเป็นอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เข้ามากระทบยั่ววนอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย กิเลสจึงเกิดขึ้น พุ่งขึ้นมา ซึ่งหลักการ

๔.๒.๒ การเผยแผ่ตามหลักไตรสิกขา ^{๖๖}

ถ้าพูดถึงเรื่องไตรสิกขาลแล้วชาวพุทธส่วนใหญ่รู้ว่ามันคืออะไรแต่ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไรให้ คนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาแต่ไม่เข้าใจว่า พระพุทธศาสนาคืออะไร อะไรเป็นคำสอน อะไรเป็นหลักในการปฏิบัติ หรืออาจมีผู้รู้อยู่แต่ก็เป็นส่วนน้อยที่จะเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาสอนอะไรและต้องปฏิบัติอย่างไรถึงจะเข้าสู่ภาวะธรรมของพระพุทธเจ้า หลักไตรสิกขา คือ หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ ไตรสิกขา จึงจัดอยู่ใน มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) คือ ควรทำให้เกิดมีขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาชีวิต

ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา ๓ หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ

๑. ศีลสิกขา

ในด้านของศีลสิกขาคือต้องศึกษาในเรื่องศีล อันได้แก่เจตนาที่จะงดเว้นไม่ละเมิดข้อห้ามด้านกาย ด้านวาจา หารักษาความเป็นปกติของความเป็นมนุษย์ผู้ซึ่งมีใจสูง หรือ อาจกล่าวได้ว่าในด้านนี้เป็นการพัฒนาในเรื่องของพฤติกรรม โดยมีส่วนสำคัญที่ควรเน้น คือ

พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือโลกแห่งวัตถุ หรืออาจกล่าวว่า เป็นการรู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้โดยไม่เกิดผลเสียหรือเกิดโทษ แต่ให้เกิดผลดี ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพในการใช้งาน ให้ตาดูเป็น ให้หูฟังเป็น อยู่ในหลักของอินทรีย์สังวร นั่นเอง การเสพ การบริโภคปัจจัย ๔ การใช้ประโยชน์จากวัตถุ จากอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยีด้วย ปัญญาที่รู้เข้าใจมุ่งคุณค่าที่แท้จริง ให้ได้คุณภาพชีวิต ไม่หลงไปกับคุณค่าเทียมตามค่านิยมที่ผิด ๆ อันเป็นค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อโก้เก๋ ที่ทำให้บริโภคมาก แต่เสียคุณภาพชีวิต เรียกว่า กินเป็น บริโภคเป็น ใช้เป็น เริ่มต้นด้วยการกินพอดี อันเป็นการปฏิบัติตามหลักของโภชนมัตตัตถุตา

^{๖๖} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๓๙ หน้า ๑๒๑

พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและโลกแห่งชีวิต เช่น การอยู่ร่วมกันในทางสังคม โดยไม่เบียดเบียน ก่อความทุกข์ความเดือดร้อน หรือก่อเวรภัย แต่รู้จักมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์อย่างช่วยเหลือเกื้อกูล ดำรงตนอยู่ในกรอบของศีล ดำเนินชีวิตตามหลักของศีลให้ความร่วมมือกับการรักษากติกาของสังคม กฎเกณฑ์หรือกฎหมาย ระเบียบ แบบแผน หรือวินัยแม่บทของชุมชนหรือสังคมของตน และวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งที่เรียกว่าจรรยาบรรณต่างๆ และรู้จักแบ่งปัน การเผื่อแผ่แบ่งปันช่วยเหลือ ตามหลักของการให้ทาน เพื่อช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ ให้ความสุข และส่งเสริมการสร้างสรรค์ สิ่งที่ดีงาม ตลอดจนการประพุดเกื้อกูลแก่ชีวิตอื่นๆ ทั้งสัตว์มนุษย์และพืชพันธุ์ เช่น การร่วมสร้างเขตภัยทาน นิวาปสถาน การปลูกสวนป่า สร้างแหล่งต้นน้ำ

พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การเลี้ยงชีพอย่างมีศิลปวิทยาในวิชาชีพที่ฝึกไว้อย่างดี มีความชำนาญที่จะปฏิบัติให้ได้ผลดีและเป็นสัมมาอาชีพ ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญ คือ ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือก่อผลเสียหายแก่สังคม หากแต่เป็นเครื่องแก้ปัญหาของชีวิตและแก้ปัญหาของสังคม มีชีวิตที่เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล ที่เอื้อต่อการพัฒนาชีวิตของตน ไม่ทำให้ชีวิตตกต่ำ หรือทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือเสื่อมจากคุณความดีในภาวะแห่งตน

๒. จิตศึกษา

ในด้านของจิตศึกษาคือศึกษาในเรื่องจิต เรียนรู้เรื่องจิต ให้เข้าใจธรรมชาติของจิต การทำงานของจิต รู้วิธีการพัฒนาจิต เพื่อให้สงบตั้งมั่น เป็นสมาธิพร้อมที่จะทำกิจหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการพัฒนาจิต หรือที่เรียกว่าสมาธิ แยกได้ดังนี้

ด้านคุณภาพจิต ได้แก่คุณธรรมความดีงามต่างๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญูทศเวทียคารวะ หิริโอตตปละ ฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้เจริญงอกงาม และเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม ด้านสมรรถภาพจิต ได้แก่ความสามารถของจิต ที่เข้มแข็ง มั่นคงหรือความมีประสิทธิภาพของจิต เช่น มีฉันทะ ความใฝ่รู้ใฝ่ดีงาม ใฝ่กระทำ จิตมีความเพียร ความขยัน ความอดทน มีความระลึกได้ รู้ตัวทั่วพร้อมเท่าทัน ตื่นตัวอยู่เสมอ สามารถควบคุมตัวเองได้ มีความตั้งมั่นแน่วแน่ ไส่ สงบ เป็นสมาธิ รวมไปถึงความไม่ประมาท ที่จะทำให้ก้าวหน้ามั่นคงในพฤติกรรมที่ดีงาม หรือตั้งมั่นในความดีงามและพร้อมที่จะใช้ปัญญาในการใช้ชีวิตและประกอบกิจหน้าที่

ด้านสุขภาพจิต ได้แก่สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัวเศร้าหมอง รำรอน หากแต่มีความสดชื่น เิบอิม ร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ดีงามมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน หรืออยู่ในภาวะที่สมดุล

๓. ปัญญาศึกษา

ในด้านปัญญาศึกษาคือศึกษาในเรื่องปัญญา พัฒนาด้านปัญญา ในการพัฒนาด้านปัญญานี้จะมีการพัฒนาอยู่หลายระดับ เช่น ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา หรือที่เล่าเรียนมาและรับการถ่ายทอดศิลปวิทยาการ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรืออคติด้วยความรัก ความซึ้ง และเพราะความกลัว การคิดพิจารณาวินิจฉัยอย่างมีวิจารณ์ญาณ ด้วยการใช้ปัญญาที่บริสุทธิ์ อิสระไม่ถูกกิเลส เช่น ความอยากได้ผลประโยชน์ และความเกลียดชังเข้าครอบงำ การรู้จักมอง รู้จักคิด มีหลักการคิด มีวิธีคิดที่จะเข้าถึงความจริง และได้คุณประโยชน์ มีโยนิโสมนสิการ อย่างที่เรียกว่า มองเป็น คิดเป็น เช่น รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวหาเหตุปัจจัยของสิ่งเกิดขึ้น ดำรงตั้งอยู่และแปรเปลี่ยนสภาวะไป การรู้จักจัดการ ดำเนินการ ทำกิจให้สำเร็จ ฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย มีความสามารถในการแสวงหา เลือกคัดจัดสรรประมวลความรู้ คิดได้ชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นเครือข่ายความรู้และสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา และสร้างสรรค์ มีความรู้แจ้งเข้าถึงความจริงของโลกและชีวิต รู้เท่าทันกับธรรมดา หรือกับธรรมชาติทั้งหลาย ที่ทำให้วางใจถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ปัญหาชีวิต จัดความทุกข์ในจิตใจของตนเองได้ หลุดพ้นจากความยึดติดในสิ่งทั้งหลาย จิตไม่ถูกบีบคั้นครอบงำกระทบกระทั่งด้วยความผันผวนปรวนแปรของสิ่งต่างๆ หลุดพ้นเป็นอิสระ อยู่เหนือกระแสโลก

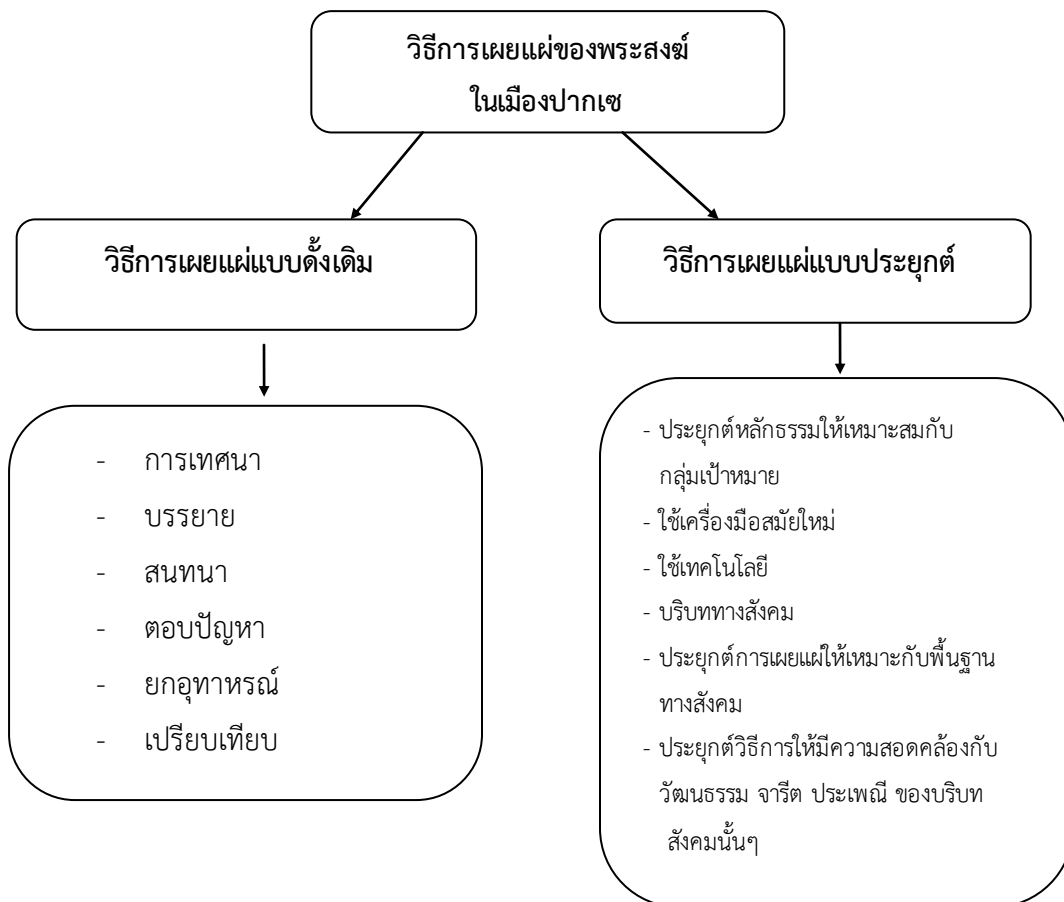
หากกล่าวโดยสรุปแล้ว ปัญญา ๒ ด้านที่สำคัญ คือปัญญาเข้าถึงความจริงแห่งธรรมดาของธรรมชาติและปัญญาที่สามารถใช้ความรู้นั้น จัดตั้งวางระบบแบบแผนของการดำเนินชีวิตได้ และสังคมของมนุษย์ได้ประโยชน์สูงสุดจากความจริงนั้น

สรุปความว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง ก็คือการไม่ทำความชั่วทั้งสิ้นนั่นเอง ซึ่งเรียกว่า เว้นจากทุจริต คือประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ การบำเพ็ญกุศลให้บริบูรณ์ในสันดานนั้น เรียกว่า ประกอบสุจริต คือประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ และการชำระจิตของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองทั้งปวงเรียกว่า ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองนั่นเอง.

ทั้งสองหลักการนี้ เป็นหลักการที่คณะสงฆ์ในเมืองปากเซใช้เป็นหลักการ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักของพระพุทธศาสนาและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

๔.๓ วิธีการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ

วิธีการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ ที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ตามความรู้ความสามารถของพระนักเทศ นักเผยแผ่ที่นำมาใช้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๒ วิธีการหลักๆดังต่อไปนี้

(แผนภาพ ๓ แสดงวิธีการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ)

วิธีการเผยแผ่นั้นมีเป็นจำนวนมาก เราสามารถที่จะหยิบยกเอาแบบที่พระพุทธเจ้าใช้มาเป็นวิธีการสอนได้ ซึ่งวิธีการที่ว่ามีคนนำมาใช้เป็นจำนวนมาก ที่น่าสังเกต หรือพบบ่อย ในการเผยแผ่แบบดั้งเดิม คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้

๑. สนทนา (แบบสากัจฉา)
๒. แบบบรรยาย
๓. แบบตอบปัญหา ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น ๔ อย่างคือ
 - ๑) ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว (เอกังสพพยากรณ์ปัญหา)
 - ๒) ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ (ปฎิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา)
 - ๓) ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ (วิวัชชพยากรณ์ปัญหา)
 - ๔) ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย (รูปนียปัญหา) ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่องไร้ประโยชน์

อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสีย แล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ต่อไป วิธีการเผยแผ่ที่ใช้ในการเผยแผ่ คือ

เสมอไป ซึ่งตอนนี้พระสงฆ์ในพื้นที่เมืองปากเซได้มีการสร้างเพจขึ้นมาทางเฟสบุ๊คและทางโซเชียลอื่นๆ มากมาย แล้วโพสข้อธรรมที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย และเป็นวิธีการที่เข้าถึงง่าย และผู้คนสามารถเข้าใจ ธรรมะ และอ่านธรรมะได้ง่ายขึ้นวิธีนี้พระสงฆ์กำลังใช้กันไม่น้อยทีเดียว

วิธีเผยแพร่แบบการบริการชุมชน วิธีการนี้เป็นการเผยแพร่เชิงรุกซึ่งได้ผลมากที่สุดอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีที่คณะสงฆ์ในเมืองปากเซใช้กัน แต่ไม่ค่อยมากนัก วิธีนี้แบบนี้ทำให้พระสงฆ์ทั้งหลายจะเข้าไปมีส่วนร่วม กับสังคมอยู่เนืองๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและความเข้าใจอันดีระหว่างชาวบ้านและพระสงฆ์ เช่น การเข้าไปสงเคราะห์ประชาชนใน สถานที่ต่างๆ โดยวิธีการนี้ทำ ให้ประชาชน ได้รับความรู้ทางด้านธรรมะและใช้ชีวิตแบบอยู่ดีกินดีมีความสุขในสังคม

วิธีการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่พระสงฆ์ส่วนหนึ่งในเมืองปากเซใช้กัน วิธีการนี้ก็คือปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นการเผยแพร่ให้ง่ายมากขึ้นทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าผู้เผยแพร่เป็นเสมือนญาติของตนเองจึงเกิดความเต็มใจที่จะรับฟังพระธรรมเทศนา และการใช้วิธีการนี้พระสงฆ์ก็ใช้ภาษาท้องถิ่นด้วย เพราะเป็นภาษาสามัญที่ประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าใจได้ เป็นการเปิดโอกาสให้มวลชนทุกระดับชั้นได้มีโอกาสเข้ามาเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งวิธีการนี้ส่วนมากพระสงฆ์ที่มาจากที่ต่างๆ ที่ไม่ใช่ในตัวเมืองท่านจะใช้ในการเทศนาในพื้นที่เขตชนบท

วิธีการเผยแพร่ตามประเพณี ท้องถิ่น และประเพณี ลาว มีการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชน ที่วัด ที่บ้าน ผู้อาราธนาและที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งการเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดียวหรือเทศน์ปฐกฐา-วิสาข ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุง โดยมีการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์หรือบันทึกเสียงหรือแถบบันทึก นำไปเผยแพร่ในที่ต่างๆ และโอกาสต่างๆ

จากเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้นนั้นพอสรุปได้ว่า วิธีการเผยแพร่ ที่คณะสงฆ์ใช้ในการเผยแพร่นั้นมีวิธีที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็ยึดหลักประโยชน์ เป็นส่วนรวม นั่นก็คือ วิธีที่คณะสงฆ์ใช้นั้น ล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อคนในสังคม และเป็นการเข้าถึงประชาชนเป็นจำนวนมาก

๔.๔ กระบวนการเผยแพร่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตน์^{๓๓} กล่าวว่า กระบวนการที่พระสงฆ์ในเมืองปากเซควรจะนำไปใช้นั้นคือ ใช้กระบวนการนี้กับ “บวร” ซึ่งท่านอธิบายเพิ่มเติมว่า

- บ : บ้าน คือกระบวนการที่ใช้ในการเผยแผ่กับหมู่บ้าน ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ
- ว : วัด คือกระบวนการเผยแผ่ที่เราใช้อยู่ในพื้นที่วัด
- ร : โรงเรียน หมายถึงกระบวนการที่ใช้ในสถานศึกษาต่างๆ

^{๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตน์ ปัญญาภา อ.ม.ป.ธ.๙ รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐.

กระบวนการในการเผยแพร่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซนั้น เป็นวิธีการที่เรียบง่ายและมีขั้นตอนการจัด จากการให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์กระบวนการได้ดังนี้

๑. กระบวนการกำหนดนโยบายในการเผยแพร่โดยอิงตามรัฐธรรมนูญสงฆ์ คือ กำหนดแนวทางในการเผยแพร่ศีลธรรมออกมาว่าจะไปลงพื้นที่หรือลงเผยแพร่ที่ไหน และจะใช้อุปกรณ์อะไรบ้างในการเผยแพร่ พร้อมทั้งจัดเตรียมหัวข้อธรรมเอาไว้

๒. คัดเลือกพระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความสามารถ ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญ เพราะว่าผู้ที่จะไปทำหน้าที่เผยแพร่หรือเทศนานั้นต้องคัดเลือกเอาตามความรู้ความสามารถ เพื่อให้จะทำให้การเผยแผ่นั้นได้รับผลดี เป็นอย่างมาก

๓. กระบวนการจัดให้มีการอบรมพระนักเผยแผ่อยู่เป็นประจำ ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นพระนักเผยแผ่นั้นจะต้องได้รับการฝึกอบรม อย่างเป็นประจำ เพราะจะทำให้พระนักเผยแผ่เองมีปฏิภาณ ว่องไว และสามารถให้ความรู้ทางด้านหลักธรรมแก่ประชาชนและผู้ฟังธรรมเป็นอย่างดี

๔. กระบวนการลงมือปฏิบัติการเผยแพร่ ดังนี้

๑) กระบวนการศึกษาพื้นที่

ที่มีผู้คนนับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ก่อนที่จะได้มีการลงไปเผยแพร่ในพื้นที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ ที่มีผู้คนนับถือศาสนาพุทธอยู่แล้วก็ตาม เราต้องได้ลงไปสำรวจและศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่นั้นๆ ให้ดีเสียก่อน เพื่อที่จะรู้แนวทางในการแก้ไข หรือปรับปรุงวิธีการเผยแพร่ได้ดียิ่งขึ้น เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย

๒) กระบวนการการศึกษาพื้นที่ที่ยังไม่มีผู้คนนับถือพระพุทธศาสนา

กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะว่าสถานที่ที่ยังไม่มีคนนับถือพระพุทธศาสนา เราต้องดูอย่างละเอียด เพราะว่า จะรู้แนวทางในการลงไปพื้นที่ดังกล่าว ต้องดูด้วยว่าคนในพื้นที่นั้นเป็นอย่างไร ใช้ชีวิตแบบไหน แล้วเราจะใช้หลักธรรมแบบไหน เพื่อให้เขาได้เข้าใจ และเกิดศรัทธาในพุทธศาสนา ซึ่งกระบวนการนี้ต้องใช้เวลาในการศึกษาข้อมูลพื้นที่อย่างมากด้วย

๓) กระบวนการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยใหม่เข้ามาช่วย

ในกระบวนการนี้เป็นอีกกระบวนการที่จะต้องได้มีการจัดเตรียม เพราะว่าถ้าหากการเผยแพร่ใช้แต่วิธีเดิมๆ ก็จะทำให้ผู้ที่มารับฟังนั้นไม่เกิดความกระตือรือร้นในการฟังธรรม หรือไม่อยากร่วมด้วย ฉะนั้นการใช้สื่อที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการเผยแผ่นั้น จะเป็นการดึงดูดผู้คนให้หันมาสนใจมากยิ่งขึ้น

๔) กระบวนการประชาสัมพันธ์

เป็นกระบวนการที่ต้องให้มีในการที่ลงเผยแพร่ตามพื้นที่ต่างๆซึ่งคณะสงฆ์ในเมืองปากเซได้มีการจัดทำผ้าไว้นิยามติดตามป้ายเวลาที่จะมีงานบุญหรืองานปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนได้รู้เพื่อจะได้มีคนมาร่วมงานและรับฟังการเผยแพร่

๕) กระบวนการจัดโครงการเพื่อการเผยแผ่ขึ้นมา เช่น การสอนจริยธรรม ปฏิบัติธรรม การสอนศีลธรรมในโรงเรียน การเปิดสอนศีลธรรมที่วัด และการเทศนาสั่งสอนในงานเทศกาลต่างๆด้วย ถือเป็นกระบวนการดำเนินก็ว่าได้ ซึ่งกระบวนการนี้พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่จะทำหน้าที่อย่างเต็มที่

๕. ส่งพระสงฆ์ไปศึกษาที่ต่างประเทศ เพื่อที่จะได้นำหลักการ หรือวิธีการเผยแผ่แบบใหม่ๆเข้ามาใช้ ในการเผยแผ่ในเมืองปากเซ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของงานเผยแผ่ให้ได้บรรลุเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น

๖. ประเมินผลการเผยแผ่ในแต่ละครั้งที่มีการจัดการเผยแผ่ออกไป เพื่อจะได้รู้ถึงผลที่ได้รับและข้อที่ยังต้องปรับปรุงเพิ่มเติม เพื่อให้งานการเผยแผ่ในครั้งต่อไปนั้นมีประสิทธิภาพและขยายตัวได้กว้างขวาง

๗. กระบวนการในการสร้างความร่วมมือร่วมกันโดยการติดต่อกับองค์กร หรือหน่วยงาน กระบวนการนี้ถือว่าเป็นขั้นต้นในการที่จะไปลงเผยแผ่ ตามพื้นที่ต่างๆ คือจะต้องได้มีการประสานหรือติดต่อไปยังสถานที่ เพื่อให้เขาให้ความร่วมมือ และทำให้การเผยแผ่นั้นได้รับผลอย่างมีประสิทธิภาพ

๘. กระบวนการในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งการเผยแผ่ในเมืองปากเซนั้นต้องมีการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานหรือสถานศึกษาต่างๆ เพื่อที่จะได้สะดวกในการทำงานของคณะพระสงฆ์ที่จะลงเผยแผ่ ทั้งนี้เมื่อเรามีความสัมพันธ์กับหน่วยงานหรือสถานที่แล้วเวลาที่ลงไปพื้นที่ต่างๆ จะทำให้คนในพื้นที่นั้นๆ มีความรู้จักและเคารพในตัวเรามาก จะทำให้การเผยแผ่นั้นได้รับประสิทธิภาพ

สรุป กระบวนการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ มีขั้นตอนดังนี้กำหนดนโยบายในการเผยแผ่โดยอิงตามรัฐธรรมนูญสงฆ์จากนั้นกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ทางพระสงฆ์จะได้มีการลงไปเผยแผ่ในพื้นที่ต่างๆคัดเลือกพระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความสามารถ และสามารถที่จะเข้ากับกลุ่มคนที่จะเดินทางไปเผยแผ่ โดยจัดให้มีการอบรมพระนักเผยแผ่อยู่เป็นประจำเพื่อให้รู้และชำนาญในหลักการของการเผยแผ่ และอาศัยความร่วมมือจากองค์กรต่าง คือ จะต้องได้มีการประสานหรือติดต่อไปยังสถานที่ เพื่อให้เขาให้ความร่วมมือ และทำให้การเผยแผ่นั้นได้รับผลอย่างมีประสิทธิภาพนักเผยแผ่ควรที่จะเตรียมความพร้อมในการออกเผยแผ่ คือ วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายตามลักษณะความเชื่อ ความนับถือในทางของพระพุทธศาสนา โดยการศึกษาถึงบริบทพื้นที่ในพื้นนั้นๆ และศึกษาสถานภาพทางสังคมว่ามีจุดเด่นหรือจุดด้อยอย่างไร ศึกษาลักษณะความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคมว่าสมควรกำหนดทิศทางการเผยแผ่ไปในทิศทางใด จากนั้นกำหนดเครื่องมือและหลักธรรมโดยกำหนดกิจกรรมอื่นๆ ขึ้นมารองรับ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ได้มากที่สุด เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนภายในพื้นที่ในการเผยแผ่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เพื่อที่จะนำผลของการเผยแผ่มาประเมินผล และนำไปปรับปรุง ปรับใช้ เพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์ในการเผยแผ่ในครั้งต่อไป

๔.๕ เป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ

เป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในเมืองปากเซ นั้นมีเป้าหมายที่หลากหลายรูปแบบ จากการเก็บข้อมูลพบเป้าหมายในการเผยแผ่ ดังต่อไปนี้

๑. เป้าหมายให้ประชาชนได้รู้หลักธรรมและนำมาใช้ในการดำรงชีวิต

ชาวพุทธจำนวนมากที่ใช้ชีวิตแบบไม่มีหลัก ใช้ชีวิตไปวันๆ และบางคนก็รู้จักหลักธรรมะเลยก็มี ฉะนั้นเป้าหมายในการเผยแผ่ของพระสงฆ์จึงเน้นไปที่เพื่อให้ผู้คนได้รู้จักหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคมเป็นอย่างมาก

๒. เป้าหมายเพื่อให้คนลดทิฐิมานะ

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น ช่วยได้หลายอย่างโดยเฉพาะในเรื่องความมีมานะ ทิฐิ ดังนั้น การเผยแผ่จึงมีเป้าหมายในการลดมานะ ทิฐิ ความถือตัว ความเห็นแก่ตัว ทำให้ประชาชนสามารถเข้าใจตนเองมากขึ้น และลดความถือตัวของตนเองลง ทำให้สังคมหรือครอบครัวน่าอยู่มากขึ้น

๓. ดับความร้อน

เป้าหมายในการดับความร้อนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงสภาพอากาศร้อน แต่หมายถึงสภาพจิตใจของคนในสังคม ถ้าหากเขาได้ดับฟังธรรมะเป็นเบื้องต้น หรือฟังบ่อยๆ จะช่วยให้คนในสังคมเข้าใจปัญหาที่อยู่รอบข้างได้ และจากคนที่จิตใจร้อนก็จะกลายเป็นคนที่สงบได้ ฉะนั้นการเผยแผ่ของคณะสงฆ์เราจึงมุ่งไปทางนี้ด้วย

๔. เป้าหมายในการถอนความเมา

สังคมในทุกวันนี้ไม่ว่าที่ไหน ต่างก็พบเจอกับปัญหาความเมา มัวเมาอยู่กับ กิเลส ตัณหา ซึ่งถ้าหากไม่มีผู้ชี้ทางให้ ผู้คนก็จะหลงไหลอยู่กับกิเลส ตัณหา นั้นๆ เป้าหมายในการเผยแผ่จึงมุ่งมาในทางช่วยให้ผู้คนได้เข้าใจและรู้ตัวเองว่า ตนกำลังหลงมัวเมาอยู่กับสิ่งที่ไม่ควร ซึ่งถ้าหากเราค่อยให้ความรู้และเทศนาให้ฟังบ่อยๆก็จะสามารถช่วยได้

๕. เป้าหมายในการเผยแผ่คือการช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติ

เมืองปากเซ เป็นสังคมที่ใหญ่และมีผู้คนต่างเชื้อชาติต่างศาสนา ที่มาอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ฉะนั้น จึงเกิดมีปัญหาคือขึ้นในการอยู่ร่วมกันในสังคม ในยุคต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ปัญหาการถกเถียงกันเกี่ยวกับว่าพฤติกรรมอย่างไรผิดหรือไม่ผิดศีล ๕ หรือถ้าบอกว่า

ผิดหรือไม่ผิดมีหลักอะไรเป็นเกณฑ์ตัดสิน ฉะนั้นพระสงฆ์ในเมืองปากเซ จึงใช้หลักการอธิบายเกี่ยวกับสศีล ๕ แต่ละข้อไว้ดังนี้

๑) ปาณาติบาต มืองค์ ๕ คือ (ก) สัตว์มีชีวิต (ข) รู้ยู่สัตว์มีชีวิต (ค) มีจิตคิดจะฆ่า (ง) มีความพยายามในการฆ่า (จ) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น

๒) อทินนาทาน มืองค์ ๕ คือ (ก) ของผู้อื่นหวงแหน (ข) รู้ยู่ว่าเขาหวงแหน (ค) มีจิตคิดจะลัก (ง) มีความพยายามลัก (จ) ลักของได้ด้วยความพยายามนั้น

๓) กาเมสุมิฉฉาจาร มืองค์ ๔ คือ (ก) สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรละเมิด (ข) จิตคิดจะเสพ (ค) มีความพยายามในการเสพ (ง) ยังมรรค คือ อวัยวะสืบพันธุ์ให้ถึงกัน

๔) มุสาวาท มืองค์ ๔ คือ (ก) เรื่องไม่จริง (ข) จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน (ค) มีความพยายามที่จะกล่าวให้คลาดเคลื่อน (ง) ผู้อื่นเข้าใจความที่พูดนั้น

๕) สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐาน มืองค์ ๕ คือ (ก) สิ่งนั้นเป็นของเมา (ข) จิตใคร่จะดื่ม (ค) มีความพยายามในการดื่ม (ง) กลืนให้ล่งล่ำคอกลงไป (จ) ไม่มีสมาธิ

การรักษาศีล มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๕ ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

๑ . เพื่อเป็นการป้องกันชีวิตของเราในภพชาติปัจจุบัน ไม่ให้ต้องพบกับความทุกข์ ความเดือดร้อน และความเสื่อมเสียอันเนื่องมาจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๒ . เพื่อให้เกิดความสุข ความดีงาม ในการดำเนินชีวิต

๓ . เพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็น ความดีงามแก่ครอบครัวและสังคม

๔ . เพื่อเป็นการป้องกันชีวิตของเราในภพชาติต่อไป ไม่ให้ต้องพบกับความทุกข์ ความเดือดร้อน และความเสื่อมเสียอันเนื่องมาจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๕ . เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณธรรมที่สูงขึ้นไป ได้แก่ สมาธิ และปัญญา อันจะทำให้บรรลุ มรรคผลนิพพานได้วัตถุประสงค์ข้อ ๑ ข้อ ๒ และข้อ ๓ เป็นวัตถุประสงค์เพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นปกติสุข ไม่ต้องประสบพบเจอกับความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือความเสื่อมเสีย เป้าหมายในการช่วยเหลือสังคมนี้จึงถือว่าเป็นข้อที่สำคัญ เพราะถ้าหากว่าคนในสังคมเป็นคนที่มิศีล หรือ รักษาศีลเป็นประจำก็จะทำให้สังคมนั้นไม่มีปัญหาเกิดขึ้น หรือถ้ามีก็จะมึ้น้อยมาก

๖. เป้าหมายเพื่อให้ผู้คนเป็นญาติในพระพุทธศาสนา

เมื่อประชาชนได้รับการอบรมหรือได้รับฟังเทศนา ก็จะเป็นแนวทางให้ผู้คนนั้นได้เข้าใจถึงหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีความสุข ซึ่งสามารถอยู่ร่วมกันได้แบบญาติพี่น้อง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฉะนั้น เป้าหมายในการเผยแผ่นั้นจึงมุ่งให้คนเป็นญาติพี่น้องกัน

๘. เป้าหมายเพื่อให้เด็กเยาวชนรู้จักทดแทนคุณบิดา มารดา

เด็กสมัยนี้ ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมไหน ถ้าหากว่าขาดการอบรมสั่งสอนแล้วก็อาจจะทำให้เด็กขาดคุณธรรมได้ ดังนั้นคณะสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่จึงมุ่งมั่นในการสร้างให้เด็กน้อยเยาวชน

ได้รู้จักทดแทนคุณความดีของบิดา มารดา เพื่อจะเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดีให้กับเด็กๆ เพราะเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า

๗. เป้าหมายทำให้จิตใจสะอาด สว่าง สงบ

จิตใจเป็นสิ่งที่สำคัญ ฉะนั้นการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ จึงมุ่งเป้าหมายเข้ามาในด้านของจิตใจด้วย เพื่อให้ประชาชนทุกชนชั้น ได้มีสภาพจิตใจที่ดี อยู่เสมอ จึงเป็นการช่วยให้ชีวิตดีขึ้น เพราะถ้าสภาพจิตใจดี ก็จะนำผลดีมาสู่ทางกาย เป็นต้น

เป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซนั้น มีเป้าหมายในหลายระดับ ดังนี้

- ระดับสัมมาทิฐิคือความเห็นชอบด้วยปัญญา ทำให้มีแนวคิดที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว
- ระดับการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับใช้ประกอบในการดำรงชีวิตประจำวัน เพราะศาสนามีคุณค่ามากมายต่อมนุษย์ในด้านจิตใจซึ่งถือว่าสูงกว่าคุณค่าทางวัตถุ เป็นที่พึ่งทางใจทำให้มนุษย์ไม่อ้างว้างเวลาประสบปัญหาในชีวิต ผู้มีปัญหาย่อมสามารถนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาซึ่งตนนับถือและเลื่อมใสศรัทธา นำพาชีวิตให้ไปสู่เป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้
- ระดับลดทิฐิและการลดทิฐิมานะ คือ ต้องประพัตต์ตัวให้เป็นกลางเพื่อที่จะใช้ชีวิตร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข คนที่ไม่มีทิฐิมานะ จะกลมกลืนไปในหมู่มนุษย์ได้อย่างพอดี มีความสนุกสนานอันต้นตัว แล้วจึงจะเกิดปัญญา
- ระดับที่ทำให้สังคมมีความร่มเย็นโลกมนุษย์มีศาสตร์ต่างๆ มากมาย ที่ล้วนถูกคิด และพัฒนาขึ้นมา ด้วยผู้มีความฉลาดปราดเปรื่อง โดยหวังให้ความรู้ต่างๆ ทำให้คนบนโลกนี้มีความสะดวกสบาย และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สันติ ยั่งยืน
- ระดับถอนความมัวเมาในกิเลสตัณหาการที่จะทำลายเหตุของความทุกข์คือตัณหา จำเป็นจะต้องมีปัญญาและสมาธิควบคู่กันไป ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง จะไม่สามารถทำลายกิเลสตัณหาได้อย่างถาวรอย่างราบคาบ สิ่งที่จะถอนรากของกิเลสตัณหาได้ก็คือปัญญา
- ระดับการสงเคราะห์ชุมชนและประเทศชาติสภาพปัญหาในยุคโลกาภิวัตน์ทั้งหลายทั้งปวงมาจากความสับสนวุ่นวายทางจิตใจที่ไม่มั่นคง ดังนั้นองค์กรทางศาสนา หลักธรรมคำสอน และพระสงฆ์เท่านั้น จะเป็นผู้สร้าง ผู้ชี้ทางและเป็นผู้นำทางทางจิตใจของ ชุมชน เป็นผู้อธิบายค่านิยมที่ถูกต้อง ตามความจริงของโลกและความสุขอันแท้จริงของชีวิตของชุมชนและประเทศชาติ
- ระดับการเป็นญาติในพระพุทธศาสนาญาติในทางพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง ญาติโดยทางธรรมอย่างที่ท่านได้ยืมว่า "ญาติธรรม" หมายถึงธรรมระหว่างญาติ แต่ธรรมระหว่างญาตินั้น

แหละ คนที่ไม่ได้เป็นญาติกันเอาไปประพุดิปฏิบัติ ทำให้เกิดความเป็นญาติขึ้นได้ มีธรรม สุภาสิตที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ปรากฏอยู่ว่า "วิสาสา ปรมายาติ" ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง

- ระดับการปลูกฝังความกตัญญูต่อผู้ที่มีพระคุณความกตัญญู คือ การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นบถื้อ เชื้อฟ่ง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ การกระทำเช่นนี้ ย่อมนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคม การเลี้ยงดูของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยอบรมและส่งเสริมพฤติกรรมของเยาวชนให้มีคุณลักษณะของการเป็นคนมีความกตัญญู ความตระหนักรู้ในคุณของบุคคล สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

- ระดับศีลธรรมควบคุมพฤติกรรมระดับธรรมศีลธรรม ในตัว บุคคล ซึ่งสามารถควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีความกตัญญู เป็นคนดี มีระเบียบวินัย มีสำนึกผิดชอบชั่วดี และเคารพนับถือผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคมและมนุษยชาติ

- ระดับการพัฒนาคุณธรรมหมายถึง การทำให้ดีให้เจริญ โดยใช้หลักประพุดิปฏิบัติที่ก่อให้เกิดคุณงามความดีการพัฒนาคุณธรรม ไม่ใช่เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แต่เป็นการปลูกจิตสำนึก ให้รู้สึกผิดชอบชั่วดี ตระหนักในคุณงามความดี และสามารถสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง และผู้อื่นได้

- ระดับจิตสะอาด สว่าง สงบ สมาธิการฝึกสมาธิ คือการฝึกจิตของเราให้ตั้งมั่นและมีความสงบเพราะตามปกติ จิตนี้เป็นธรรมชาติดิ้นรน กวัดแกว่ง ห้ามได้ยาก รักษาได้ยาก ขอบโหลไปตามอารมณ์ต่างๆ ดังนั้นจิตใจที่มีการกั้นการฝึกที่ดีอยู่ ก็ให้ประโยชน์อย่างมหาศาลเช่นกัน ดังพระพุทธองค์ตรัสว่า "จิตที่ฝึกดีแล้ว นำความสุขมาให้ การฝึกจิตให้ดีย่อมสำเร็จประโยชน์" ดังนี้ เป็นต้น

- ระดับโลกุตระ ปัญญาสูงสุด โลกุตระปัญญา คือ ปัญญาที่ทำให้เห็นความไม่เที่ยง เห็นความเปลี่ยนแปลงไปแล้วไม่ตามในสิ่งนั้นเป็นปัญญาคือ ปัญญาที่รู้ว่าอะไรเป็นอะไรปัญญารู้ว่าควรจะต้องทำอะไรกับสิ่งที่รู้ในปัญญานั้นเมื่อรู้แล้ว ทำแล้ว ต้องทำให้เจริญต้องทำให้แจ้ง เป็นการรวมทั้งปริยัติและปฏิบัติ

สรุป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซนั้น มีเป้าหมายไปในแนวทางเพื่อสร้างให้ผู้คนในสังคมมีความสุข และเป็นแนวทางที่สร้างสรรค์สังคม เพราะในสังคมถ้าหากขาดคุณธรรมแล้ว จะทำให้สังคมนั้นอยู่ได้ยาก สังคมจะวุ่นวายกัน ดังนั้น คณะสงฆ์ในพื้นที่เมืองปากเซ จึงมีเป้าหมายในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคม

เป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซนั้น มีเป้าหมายในหลายระดับ คือ ระดับสัมมาทิฐิ คือ ทำให้มีแนวคิดที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ระดับการนำหลักธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับใช้ประกอบในการดำรงชีวิตประจำวัน และนำพาชีวิตให้ไปสู่เป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ ระดับลดทอนกิเลส คือ ต้องประพุดิตัวให้เป็น

กลางเพื่อที่จะใช้ชีวิตร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข ระดับที่ทำให้สังคมมีความร่มเย็น หลักธรรมะพัฒนาขึ้นมาเพื่อให้คนบนโลกนี้มีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สันติ ยั่งยืน ระดับถอนความมัวเมาในกิเลสตัณหา สิ่งที่จะถอนรากของกิเลสตัณหาได้ก็คือปัญญา ระดับการสงเคราะห์ชุมชนและประเทศชาติ องค์กรทางศาสนา หลักธรรมคำสอน และพระสงฆ์ เป็นผู้สร้าง ผู้ชี้ทางและเป็นผู้นำทางทางจิตใจของชุมชน เป็นผู้อธิบายค่านิยมที่ถูกต้อง ตามความจริงของโลกและความสุขอันแท้จริงของชีวิตของชุมชนและประเทศชาติ ระดับการเป็นญาติในพระพุทธศาสนา ญาติในทางพระพุทธศาสนา นั้น หมายถึง ญาติโดยทางธรรมอย่างที่ท่านได้ยืมว่า "ญาติธรรม" โดยมีธรรมภาสิตที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ปรากฏอยู่ว่า "วิสาสา ปรมญาติ" ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง ระดับการปลูกฝังความกตัญญูต่อผู้ที่มีพระคุณ ความกตัญญู คือ การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นบถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ การกระทำเช่นนี้ ย่อมนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ระดับศีลธรรมควบคุมพฤติกรรม ระดับธรรมศีลธรรมในตัวของบุคคล ซึ่งสามารถควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีความกตัญญู เป็นคนดี มีระเบียบวินัย มีสำนึกผิดชอบชั่วดี และเคารพนับถือผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคมและมนุษยชาติ ระดับการพัฒนาคุณธรรม โดยใช้หลักประพจน์ปฏิบัติที่ก่อให้เกิดคุณงามความดี การพัฒนาคุณธรรม ไม่ใช่เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แต่เป็นการปลูกจิตสำนึก ให้รู้สึกผิดชอบชั่วดี ตระหนักในคุณงามความดี และสามารถสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง และผู้อื่นได้ ระดับจิตสะอาด สว่าง สงบ สมาน การฝึกสมาธิ คือ การฝึกจิตของเราให้ตั้งมั่นและมีความสงบเพราะตามปกติ ดังพระพุทธองค์ตรัสว่า "จิตที่ฝึกดีแล้ว นำความสุขมาให้ การฝึกจิตให้ดีย่อมสำเร็จประโยชน์" ระดับโลกุตระ ปัญญาสูงสุด คือ ปัญญาที่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ปัญญาว่าควรจะต้องทำอะไรกับสิ่งที่มีรูปร่าง ปัญญาที่เมื่อรู้แล้ว ทำแล้ว ต้องทำให้เจริญต้องทำให้แจ้ง เป็นการรวมทั้งปริยัติและปฏิบัติ ดังนี้ เป็นต้น

๔.๖ วิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซ

บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ในเขตเทศบาล เมืองปากเซ พบว่า บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บทบาทในการพัฒนาสังคม บทบาทในการพัฒนาสังคมแบบประยุกต์ บทบาทการพัฒนาแนวปฏิบัติของสังคมเมืองปากเซ ดังนี้

๔.๖.๑ บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พบว่า พระสงฆ์ในเมืองปากเซเช่นเดียวกันกับพระสงฆ์ในสังคมตัวเมืองอื่นๆ มีฐานะและความเป็นอยู่ที่แตกต่างไปจากประชาชน มีระเบียบวินัยสำหรับการเป็นอยู่ และได้รับการยกย่องจากประชาชนให้อยู่ในฐานะที่เคารพและสักการะ จึงทำให้พระสงฆ์จำนวนมากได้ทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือสังคมได้ เช่น การอบรมสั่งสอน ให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่ประชาชน แต่โดยทั่วไปแล้ว

บทบาทของพระสงฆ์ในการดูแลสังคมในภาพรวมพระสงฆ์ยังมีบทบาทตามอุดมคติและตามความคาดหวังของสังคมในปัจจุบัน และบทบาทตามกิจกรรมของพระสงฆ์ ในเขตเทศบาล เมืองปากเซ พบว่าในฐานะที่พระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับสังคม โดยใช้หลักศาสนาช่วยวางรากฐานความเจริญแก่สังคมในด้านการศึกษา การอาชีพ การปกครอง เป็นต้น เพื่อช่วยส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม และช่วยเสริมให้คนปฏิบัติในสิ่งที่ถูก ที่ควร ตามหลักศาสนา พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการพัฒนาสังคมด้วยการเริ่มต้นที่สังคมสงฆ์ ดังนั้น จึงพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ใน เมืองปากเซ โดยเฉพาะพระสังฆาธิการในเขตเทศบาลเมืองปากเซ โดยภาพรวมแล้วมี ๒ บทบาทใหญ่ ๆ คือ บทบาทตามอุดมคติ เพราะวิถีของ ผู้คนในเมืองปากเซ จะมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย จึงทำให้พระสงฆ์กับประชาชนมีความผูกพันกัน และบทบาทตามคาดหวัง ทั้งนี้ เพราะความคิดหรือความต้องการของบุคคล โดยประชาชนมีความคาดหวังว่า พระเป็นผู้ให้คำแนะนำทางด้านจิตใจ การศึกษา และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม อบรมปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน และเป็นผู้รับแรงศรัทธาจากชาวบ้านซึ่ง บทบาทของสงฆ์ในเขตเมืองปากเซ มีบทบาทปฏิบัติศาสนกิจตามบทบาทของสงฆ์ โดยการตามบทบาทของสงฆ์สวดมนต์ รักษาศีลและอบรมสั่งสอนศาสนิกชนจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและเป็นครูสอนสอนศีลธรรมตามวาระต่างๆ เป็นต้น

๔.๖.๒ บทบาทในการพัฒนาสังคม ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ

พบว่า ได้ทำหน้าที่บูรณปฏิสังขรณ์ วัดจากวัดธรรมดา ให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง มีที่ปฏิบัติศาสนกิจของชาวเมืองปากเซ และพุทธบริษัททั่วไป เมืองปากเซ เป็นที่รองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พัฒนาวัดเป็นที่รองรับนักศึกษาชายที่ยากจนหรือนักศึกษาต่างชาติที่มาศึกษาในโรงเรียน วิทยาลัยสงฆ์จำปาศักดิ์ พระสงฆ์ในเขตพื้นที่เมืองปากเซ ได้มีการให้ความรู้และ สื่อความรู้ที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง ส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตามโอกาสและสาระต่าง ๆ แต่สิ่งที่เป็นธรรมะหรือคำสอนที่เป็นพระพุทธศาสนาที่น่าประทับใจและเป็นสาระในพระพุทธศาสนานั้น เป็นเนื้อหาที่เป็นความจริงที่มีอยู่ที่เกิดขึ้นเป็นปกติ เพราะแท้ที่จริงแล้ว คำว่า “ธรรม” นั้นก็คือ “ธรรมชาติ” นั่นเองบทบาทด้านการเผยแผ่ที่เป็นปกติจนประชาชนมองเป็นวิถีชีวิตหรือเป็นกิจวัตรของพระสงฆ์ ก็คือการแสดงธรรมในวันพระ ในเทศกาลวันสำคัญ พระสงฆ์ได้โอกาสในการแสดงธรรมการเผยแผ่ธรรมอยู่เป็นประจำ และในรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบ กล่าวคือ อาจใช้วิธีการพูดคุยสนทนาในโอกาสพบปะ จะเป็นการเผยแผ่โดยไม่เป็นรูปแบบ กล่าวคืออาจจะใช้วิธีการพูดคุยสนทนาในโอกาสพบปะ จะเป็นการเผยแผ่โดยไม่เป็นกิจลักษณะ แต่ก็แฝงด้วยให้ข้อคิดทางธรรมหรือในโอกาสที่ประชาชนมาทำบุญวันเกิดแล้วขอพรจากพระสงฆ์ มาถวายสังฆทานแล้ว พระสงฆ์ก็ให้พร ในช่วงเวลาสั้น ๆ เป็นการสอนโดยที่ผู้รับไม่รู้ว่าจะถูกสอน หน้าที่ศึกษาเล่าเรียนและสอน และสอนอบรมญาติโยมที่มาทำกิจวัตรใน วันสำคัญและวันที่จัดทำบุญกรณีพิเศษ พระได้เทศนา

ธรรมจึงสอนเล่านิทานธรรมได้ไปสถานที่จัดงานทำบุญหลังจากพระในเขต เมืองปากเซแล้ว ยังมีการเทศนาแก่ผู้มาร่วมงานทุกครั้ง

พระพุทธศาสนากลายเป็นศูนย์กลางของจิตวิญญาณและการพัฒนาความเป็นตัวตนของคนไทย พระสงฆ์ก็มีบทบาทหน้าที่ในสังคมไทยในด้านต่าง ๆ เรื่องมา เป็นต้นว่า วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ พระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งเป็นศูนย์รวมศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอน ทั้งชาววัดและชาวบ้าน ลูกหลานของชาวบ้าน ทั้งครอบครัวผู้ที่มีเงินซึ่งพระอาจารย์บุญปอนกล่าวว่า พระสงฆ์ในเขตเทศบาล เมืองปากเซ นอกจากจะพัฒนาด้านจิตใจแล้ว ต้องพัฒนาวัด ที่อยู่อาศัยให้แก่พระภิกษุสงฆ์สามเณร บุรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน ที่ปฏิบัติธรรมและศาลาที่พัก ภายในวัด เป็นต้น บริเวณปรับให้เป็นที่รมณีสถาน เป็นที่ตั้งศรัทธา และพัฒนาให้เป็นพระอารามตัวอย่าง เป็นต้น

๔.๖.๓ รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ

พบว่า ลักษณะการเผยแผ่ รูปแบบวิธีการเผยแผ่ แนวคิดพื้นฐานในการเผยแผ่ รูปแบบและวิธีการเผยแผ่เชิงรุกมากกว่าเชิงรับดังนี้

๑) รูปแบบวิธีการเผยแผ่

พบว่า พระสงฆ์ในเขตเมืองปากเซ โดยมีรูปแบบและวิธีการที่พระสงฆ์ทรงใช้เอง เช่น แบบสนทนาธรรม แบบบรรยาย แบบถามตอบปัญหา แบบตรงไปตรงมา ปัญหาที่แยกตอนแต่ละตอน และปัญหาที่ไร้สาระก็ไม่ทรงตอบ ต่อมาพระองค์ทรงประยุกต์รูปแบบและวิธีการเผยแผ่โดยรูปการ สรุปลงแล้วเป็นการสอนแบบเก่าและการสอนแบบประยุกต์ให้เข้ากันกับงาน ประเพณีวิชาการ ข้อเท็จจริง โดยมุ่งให้ผู้เรียนพหุสัจจะโดย เฉพาะสังฆธรรม จริยธรรม ซึ่งพระสังฆาธิการในเขตเทศบาล นครอุบลราชธานี ได้นำมาเป็นแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์พระมหานันทนันทน์กล่าวว่า พระสงฆ์ในเขต เมืองปากเซ มีรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แบบเก่าและแบบประยุกต์ให้เข้ากับสภาพการ แบบเก่าก่อนจะทำกุศลกิจทุกครั้งให้มีการไหว้พระรับศีล ทำกิจกรรมเสร็จก็ให้พรขอบคุณแต่ปัจจุบัน มีการไหว้พระ รับศีล เสริมอธิบายภูมิหลังคุณประโยชน์ของกิจกรรมและสอบโดยการฝึกปฏิบัติหรือสาธิตให้ดูจนเข้าใจแล้วจึงปฏิบัติในกิจกรรมนั้น ๆ ทั้งเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติ และวิธีการสอนแบบนี้จะช่วยให้ผู้คนเข้าใจหลักธรรมได้เป็นอย่างดี

๒) การเผยแผ่ตามพระรูปแบบของคณะสงฆ์ที่ปฏิบัติกันมา

พบว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่ในการจัดการศึกษา อบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัย และอบรมสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์ และหน้าที่ของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ คือ การเทศนาอบรมสั่ง

สอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ กิจการเผยแผ่ของพระสงฆ์และคณะสงฆ์ในปัจจุบัน พบว่า มีการเผยแผ่ประเพณีดั้งเดิม และแบบวิธีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ที่จะเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะขึ้น ดำเนินการเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์ และประเพณีลาว ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอน ประชาชนที่วัด ที่บ้านผู้อารธนาและที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปฐกาวีสนา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงมีการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึก นำไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และโอกาสต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พระคำแก่ง สุปฏิธิโต กล่าวว่า การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมในที่ประชุมที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกลงแผ่นเสียงไปเผยแผ่ในที่อื่นในโอกาสต่างๆ รวมตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่หรือลงในหนังสือพิมพ์เผยแพร่ และการเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่ เป็นรูปแบบและวิธีที่คณะสงฆ์ในเมืองปากเซ ได้จัดทำ ถึงแม้ว่าจะยังไม่มากแต่ก็พัฒนาขึ้นไปเรื่อยๆ

๓) รูปแบบและวิธีการเผยแผ่เชิงรุกมากกว่าเชิงรับ

พบว่า มีการเผยแผ่รูปแบบเชิงรุก คือรองรับผู้มีศรัทธาจะมานิมนต์ การเผยแผ่เชิงรุก หมายถึง คณะพระสงฆ์ คิดว่าเป็นโอกาสเหมาะสม ไม่จำเป็นจะมีผู้มานิมนต์ ได้ส่งพระหรือผู้เหมาะสมไปเผยแผ่ พระอาจารย์ไชปัญญา ได้กล่าวว่าพระสงฆ์ระดับการปกครองในพื้นที่เมืองปากเซ และพื้นที่ต่างๆ ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยวิธีการแบบประยุกต์ตามความเหมาะสม กับโอกาสสถานที่บุคคลโดยการปาฐกถาการอภิปราย การสนทนาพิธีกรบรรยายทางวิทยุ โทรทัศน์ เขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ และรูปแบบวิธีการปฏิบัติธรรม รูปแบบและวิธีการโดยรวมในพระพุทธศาสนามี ๒ คือ การเผยแผ่ลักษณะเป็นบุคคลาธิษฐานบุคคลหรือนิทาน รูปภาพสาธิต เป็นที่ตั้งและลักษณะเป็น ธัมมา ธิษฐาน โดยการอธิบายบรรยายตัวข้อธรรม เท่านั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มุ่งที่จะให้พระพุทธศาสนาสิ่งสถิตย์อยู่กับโลกไปชั่วกาลนาน มุ่งให้บุคคลนำหลักธรรมไปปฏิบัติเพื่อความสงบสุข แนวคิดขอพระสังฆาธิการเผยแผ่ธรรมะ ก็เช่นกัน และรูปแบบและวิธีสั่งสอน อบรม หรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ใช้รูปแบบการอบรมสั่งสอนให้เข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็นำไปปฏิบัติ และวิธีการสอนมีลักษณะเป็นบุคคลาธิษฐานและธัมมาธิษฐานเป็นต้น

สรุป จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ในเมืองปากเซที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนา ไม่ใช่มีบทบาทเพียงแค่การสั่งสอนธรรมะเท่านั้น ยังมีการบูรณาการ การประยุกต์ การปรับใช้บทบาท ในการเผยแผ่ได้หลายรูปแบบ ได้ดังนี้

บทบาทในการสั่งสอนธรรมะโดยส่งเสริมให้ปฏิบัติควบคู่กันไประหว่าง ปรีชาติ ปฏิบัติ ปฏิภาณ เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่สังคม ทั้งด้านสังคมสงเคราะห์เพื่อประโยชน์สุขโดยส่วนรวมของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมหลักธรรมในเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนในทุกระดับ เพื่อ

ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม และส่งเสริมการศึกษาในระดับของเยาวชน เพื่อความมั่นคงของชาติในอนาคต โดยถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้นำในการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้ชีวิตของคนในสังคมมีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการสอดแทรกธรรมะเพื่อเป็นการเยยวยาให้ชุมชน มีความมั่นคงทางชีวิต ซึ่งธรรมะถือว่าเป็นกระบวนการที่สามารถเยยวยาให้มนุษย์มีกำลังที่จะต่อสู้กับภัยไข้เจ็บได้เป็นอย่างดีในบางครั้งพระสงฆ์ก็เป็นทีพึ่งในการปกครองบ้านเมือง ซึ่งหลักธรรมต่างๆ ล้วนที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการปกครองบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี และยังสามารถนำหลักธรรมไปส่งเสริมให้มนุษย์นำไปใช้ในการสร้างอาชีพ โดยยึดหลักการในการทำอาชีพที่สุจริตเพื่อส่งเสริมให้สังคมรู้จักสามัคคีกัน

หลักการเผยแผ่คณะสงฆ์ภายในเมืองปากเซ และเขตพื้นที่อื่นๆ ต่างก็ใช้หลักที่แตกต่างกันออกไป ตามความถนัด แต่ก็ยึดหลักการที่เหมือนกัน นั่นคือต้องให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่ให้ได้มากที่สุด และดึงดูดเอาคนที่ยังไม่เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา ให้หันมาให้ความสนใจและเกิดศรัทธาขึ้น ทั้งในลักษณะของการเผยแผ่เชิงรุกและการเผยแผ่เชิงรับ เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วิธีการเผยแผ่ในเมืองปากเซนั้น โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการรวมประชาชนในช่วงวันพระ เป็นส่วนใหญ่และทำกันเกือบทุกวัด ซึ่งวิธีการนี้เป็นวิธีที่เข้าถึงประชาชนได้เป็นจำนวนมากน้อย เพราะชาวเมืองปากเซ ส่วนมากจะชอบเข้าวัดทำบุญในวาระโอกาสต่างๆ เป็นจำนวนมาก มีการปรับใช้วิธีการเผยแผ่รูปแบบเชิงรับและเชิงรุก มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมกับเครื่องมือสมัยใหม่มาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะวิธีการที่ง่ายและให้คนสามารถเข้าถึงได้ง่ายนั้นคือทางโลกออนไลน์ กระบวนการเผยแผ่ที่พระสงฆ์ในเมืองปากเซได้ใช้ในการเผยแผ่นั้น โดยหลักๆ แล้วจะใช้กระบวนการ ชักชวนให้เด็กเยาวชนและประชาชนได้หันเข้ามาสู่วัดมากขึ้น และมีการจัดให้มีพระสงฆ์ไปทำการเผยแผ่หรือเทศนาสั่งสอนในสถานศึกษาและในที่ต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนและมีการจัดวางขั้นตอนกระบวนการในการเผยแผ่ให้เป็นระบบ เพื่อประสิทธิภาพ

๔.๗ สรุป

บทบาทการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา บทบาทหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส และคณะสงฆ์ในตำแหน่งต่างๆ ที่จะช่วยกันทำหน้าที่บทบาท เพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยังคงอยู่คู่สังคมตลอดไป

วิธีการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ ที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ตามความรู้ความสามารถของพระนักเทศ นักเผยแผ่ที่นำมาใช้ ซึ่งจะมี

รูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ตามความถนัดของพระสงฆ์ในแต่ละรูป แต่ก็ทรงยึดหลักประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับสังคมด้วยเช่นกัน

ส่วนเรื่องของกระบวนการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซ กระบวนการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในเมืองปากเซได้ว่า คณะสงฆ์ได้มีการจัดเตรียมกระบวนการก่อนที่จะดำเนินการเผยแผ่ ทั้งนี้ก็เพราะจะเป็นการทำให้การเผยแผ่นั้นได้บรรลุตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และยังเป็นการช่วยให้การทำงานของนักเผยแผ่นั้นคล่องตัวมากขึ้นด้วย ทั้งนี้การจัดกระบวนการนั้นทำให้การทำงานของคณะสงฆ์ในการทำงานมีความเป็นระบบระเบียบมากขึ้น

เป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ในเมืองปากเซการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซนั้น มีเป้าหมายไปในแนวทางเพื่อสร้างให้ผู้คนในสังคม มีความสุข และเป็นแนวทางที่สร้างสันติสุข เพราะในสังคมถ้าหากขาดคุณธรรมแล้วจะทำให้สังคมนั้น อยู่ได้ยาก สังคมจะวุ่นวายกัน ดังนั้นคณะสงฆ์ในพื้นที่เมืองปากเซ จึงมีเป้าหมายในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมเพื่อให้เกิดความสุข สงบร่มเย็นแก่สังคมทั้งเมืองปากเซตลอดถึงพื้นที่อื่นๆด้วย

การวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองปากเซ วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเขตพื้นที่เมืองปากเซ มีบทบาทการเผยแผ่ บทบาทการพัฒนาสังคมแบบประยุกต์ลักษณะการเผยแผ่ รูปแบบการเผยแผ่แบบเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ หลักการสอนโดยการเทศนาธรรมมีหลักการทั่วไป การสอนโดยนำเอาหลักธรรมที่สำคัญ วิธีการเทศนาธรรม การจัดกิจกรรม รวมไปถึงบทบาทในการนำด้านจิตใจที่มีผลต่อชาวเมืองปากเซ เป็นต้นด้วย

พระสงฆ์ในเมืองปากเซที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนา ไม่ใช่มีบทบาทเพียงแค่การสั่งสอนธรรมะเท่านั้น ยังมีการบูรณาการ การประยุกต์ การปรับใช้บทบาท ในการเผยแผ่ได้หลายรูปแบบ ได้ดังนี้

บทบาทในการสั่งสอนธรรมะโดยส่งเสริมให้ปฏิบัติควบคู่กันไประหว่าง ปรีชาปฏิบัติ ปฏิภาณ เพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่สังคม ทั้งด้านสังคมสงเคราะห์เพื่อประโยชน์สุขโดยส่วนรวมของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมหลักธรรมะในเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนในทุกๆระดับ เพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม และส่งเสริมการศึกษาในระดับของเยาวชน เพื่อความมั่นคงของชาติในอนาคต โดยถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้นำในการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างให้ชีวิตของคนในสังคมมีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการสอดแทรกธรรมะเพื่อเป็นการเยี่ยวยาให้ชุมชนมีความมั่นคงมีแนวทางดำเนินชีวิต ซึ่งธรรมะถือว่าเป็นกระบวนการที่สามารถเยี่ยวยาให้มนุษย์มีกำลังที่จะต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บได้เป็นอย่างดีในบางครั้งพระสงฆ์ก็เป็นที่พักพิงในการปกครองบ้านเมือง ซึ่งหลักธรรมะต่างๆล้วนที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการปกครองบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี และยังสามารถนำ

หลักธรรมะไปส่งเสริมให้มนุษย์นำไปใช้ในการสร้างอาชีพ โดยยึดหลักการในการทำอาชีพที่สุจริต
รวมทั้งส่งเสริมให้สังคมรู้จักสามัคคีกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขต่อไป